

Židé v Polné

V době II. světové války nacisté na okupovaných územích vydali velké množství vyhlášek a zákonů, které omezovaly místní obyvatelstvo. Ještě tvrději postupovali proti židovskému a romskému obyvatelstvu. Nejen že je zbavili veškerých občanských práv, ale postupně začali omezovat i jejich osobní svobodu. Židovskému obyvatelstvu byly určeny určité hodiny k nákupům, nesměli si kupovat některé potraviny, museli odevzdat domácí zvířata, nesměli navštěvovat kavárny, restaurace, kina, divadla, knihovny, jezdit veřejnými dopravními prostředky a jejich děti nesměly navštěvovat školu.

Moje babička žije ve městě Polná a pracovala v muzeu. Vyprávěla mi, že ji navštívila stará paní jménem Marie, která jí přinesla fotografii třídy polenské dívčí školy. Ve třídě byla jen samá děvčata. Starší dáma jí vyprávěla, že dodnes denně vzpomíná na svoji kamarádku Dášu Dürheimovou, se kterou chodila do školy. Až do vypuknutí války neviděla děvčata mezi sebou téměř žádný rozdíl. Rozdíl byl jen v tom, že Marie chodila v neděli do hlavního kostela a Dáša v sobotu do synagogy. Dokonce jedna druhou vzala i na „návštěvu“. Marie vzala Dášu do kostela na Boží tělo a Dáša zase Marii na galerii pro ženy v místní synagoze.

Omezující zákony a vyhlášky byly dodržovány v Polné neochotně, a tak nejprve děvčata ani jejich existenci nevnímala. Až když bylo židovským dětem zakázáno chodit do školy. Většina učitelů to vnímala jako dočasné opatření a všichni tiše doufali v konec války, a tak byli rozhodnutí poskytovat podklady židovským dětem k dalšímu vzdělávání. Samozřejmě bylo třeba také najít děti ochotné nosit židovským dětem domácí úkoly a přinášet je zase k opravě do školy. Marie se ráda této úlohy ujala, protože chodila za Dášou na návštěvy. Byla velmi překvapená, když ji maminka Dáši varovala a říkala jí, ať k nim raději nechodí, že je to nebezpečné. Ke cti polenským učitelům a Marii, úkoly Marie nosila Dáše až do května roku 1942. 25. května 1942 byli polenští Židé povoláni do transportu a tehdy šla Marie doprovodit svoji kamarádku na místní nádraží, kdy ji viděla nastoupit do lokálky a odjet. Věřila, že její kamarádka někde je a po válce se vrátí, čekala na její návrat. Až později se dozvěděla, jak krutý osud potkal její kamarádku. Ta nezůstala v terezínském ghettu dlouho. Po několika dnech společně se svoji maminkou a sestrou pokračovala do vyhlazovacího tábora Raisika.

Vyprávění starší šedovlasé ženy, Marie Lédlové, která přinesla fotokopii společné fotografie dívek do muzea a vyznačila na ni kroužkem tvář své kamarádky, udělalo na moji babičku velký dojem. Rozhodla se tedy, že mi o tomto velkém dětském přátelství bude vyprávět. Ukázala mi fotografii třídy, na které je v kroužku malá kudrnatá hlavička černovlasého děvčete. Víím, že nepíšu o dětech v terezínském ghettu, ale myslím si, že i tento příběh je o obcházení zákazu přístupu židovských dětí ke vzdělání v období II. sv. války a s tím spojeným nebezpečím. I tito lidé se vystavovali velkému nebezpečí. Mohli být uvězněni a posláni do koncentračního tábora tak, jak se to mnohým polenským občanům stalo. Je obdivuhodné, jak učitelský sbor, ač pod dozorem tehdejšího ředitele, který s nacisty spolupracoval, dokázal tuto svoji aktivitu a aktivitu některých dětí utajit.

V Polné se nejedná o ojedinělý příběh. Podobné velké přátelství měla Věra Baschová se svojí kamarádkou Evženií Vítkovou, která když navštívila výstavu, mé babičce o jejich přátelství také vyprávěla. Ta dokonce chodila na místní nádraží a čekala, že mezi vracejícími se „Poleňáky“, kteří se vraceli z koncentračního tábora nebo věznic, se objeví i její kamarádka Věra.

Velmi na mě zapůsobilo, jak obě starší ženy na své kamarádky vzpomínaly a jak jejich krutý osud ovlivnil jejich vzpomínky. Obě byly rády, že se s tímto příběhem mohou někomu svěřit. Myslím si, že nacisté chtěli, aby židovské děti bez přístupu do školy byly vyloučeny ze společnosti ostatních dětí a to na ně negativně psychicky působilo. Vězni i polenští učitelé zákaz porušovali proto, že nechtěli, aby děti trpěly nedostatkem podnětů k přemýšlení a všichni doufali, že děti válku přežijí a vrátí se do normálního života, a proto se snažili, aby proti ostatním měly minimální mezery ve znalostech. Pro děti v Terezíně to nebyla jen možnost se učit, také měly pocit pospolitosti a vzájemnosti, který byl jistě v tomto prostředí velmi důležitý. Utužovalo to jejich optimismus a nepropadaly beznaději. Rodiče, vychovatelé a učitelé v Terezíně přikládali vzdělání velký význam, tak jak mu ho přikládá dnes ten, kdo si uvědomuje jeho hodnotu. Vědění a znalosti činí náš život zajímavým a pestrým. S pomocí vzdělání řešíme správně různé životní situace. Domnívám se, že tak jako učitelé v Terezíně, tak i v Polné si tuto hodnotu uvědomovali a chtěli ji dětem zprostředkovat, a proto se vystavili riziku postihu. Měli bychom si tedy uvědomit, že vzdělání nebylo vždy pro každého naprostou samozřejmostí a neměli bychom zapomenout na kruté osudy lidí židovského původu.